

DIN GUIDE TILL UPPHOVSRÄTTEN

DÄRFÖR UPPHOVSRÄTT

Upphovsrätten är ett viktigt instrument för kulturell utveckling och fritt skapande. Den bidrar till ett brett och mångfacetterat kulturliv och ger människor möjlighet att ta del av litteratur, film, teater, konst och annan kultur.

Teaterförbundets konstnärligt verksamma medlemmar – regissörer, scenografer, skådespelare, dansare, sångare med flera – vill inget hellre än att nå ut till en publik. Men de är samtidigt beroende av den betalning de kan få när deras verk och prestationer används och sprids. För kulturell utveckling och för nyskapande krävs att kulturskaparna på heltid kan ägna sig åt sina yrken. Upphovsrätten handlar om det.

Med stöd av upphovsrätten kan de konstnärligt yrkesverksamma få en skälig inkomst av sitt arbete. Men upphovsrätten är också ett skydd för konstnärlig frihet och integritet. Utan det upphovsrättsliga skyddet förlorar konstnärerna kontrollen över sina verk och prestationer.

För att en film eller en scenkonstföreställning ska nå sin publik krävs hårt arbete av många yrkesgrupper, en lång förberedelse och ekonomiska investeringar. Att värna och utveckla upphovsrätten är en förutsättning för att de konstnärliga verksamheterna och investeringarna ska komma till stånd. En väl fungerande upphovsrätt är därför av stor betydelse även för andra yrkesgrupper inom Teaterförbundet. Den bidrar till att skapa arbetsmöjligheter och inkomster för tekniker, administratörer, hantverkare, distributörer, marknadsförare, producenter och många andra.

UPPHOVSRÄTTSLAGEN

Upphovsrätten regleras i upphovsrättslagen (URL) och innebär att den som skapat ett litterärt eller konstnärligt verk har ensamrätt att bestämma över dess användning.

På Teaterförbundets område är det i första hand regissörer, koreografer, filmfotografer, animatörer, scenografer och kostymtecknare som räknas som upphovsmän. Men även andra medlemmar, till exempel filmklippare, animatörer eller ljusdesigner, kan skapa upphovsrättsligt skyddade verk, i allmänhet tillsammans med andra.

Skådespelare, sångare, dansare och musiker som tolkar och framför ett verk har också rättigheter. Som utövande konstnärer har de primärt ensamrätt till sina framföranden och till upptagningar (inspelningar).

Upphovsrätten kan delas in i en ekonomisk och en ideell del.

- Den ekonomiska delen innebär att upphovsmannen har rätt att kräva ekonomisk ersättning för alla slags framställningar av exemplar och att göra dessa tillgängliga för allmänheten. Men ersättningar utgår inte automatiskt. De upphovsrättsliga avtalens innehåll är avgörande.
- I den ideella delen ingår rätten att bli namngiven och att inte behöva se sitt verk eller prestation använt så att det kränker upphovsmannens/den utövande konstnärens anseende eller egenart.

I lagen finns också olika begränsningar när det gäller upphovsrätten. En privatperson har till exempel rätt att kopiera ett eller några få exemplar av upphovsrättsligt skyddade verk för privat bruk. För att till viss del kompensera rättighetshavarna för denna kopiering finns ett system med en så kallad privatkopieringsersättning.

I upphovsrättslagen finns också en ordning för skadestånd, straff och vitesföreläggande mot den som bryter mot föreskrifterna i lagen.

KOLLEKTIVAVTALETS CENTRALA ROLL

Den som vill använda upphovsrätligt skyddade verk och prestationer måste komma överens om villkoren med dem som innehar upphovsrätten.

På scen- och filmområdet är det ofta en arbetsgivare/producent och/eller distributör som genom avtal svarar för det kommersiella nyttjandet. Det gäller både när en produktion visas på till exempel tv eller bio för första gången eller när den återanvänds i olika sammanhang.

På Teaterförbundets område regleras villkoren för att utnyttja de upphovsrättsliga rättigheter-
na främst genom kollektivavtal.

Det är genom Teaterförbundets kollektivavtal som upphovsmän och utövande konstnärer garanteras rätt till ersättning om deras verk/prestation används, för privatkopiering och olika former av avtalslicenser.

Reglerna i kollektivavtalen ska tillämpas oavsett om arbetet utförs som arbetstagare (A-skattare), egenföretagare (F-skattare) eller genom ett aktiebolag.

Därför är det synnerligen viktigt att man kontrollerar att arbets/uppdragsgivare har träffat kollektivavtal med Teaterförbundet eller att man hänvisar till Teaterförbundets avtal i sina individuella kontrakt. Om man inte har en sådan hänvisning kan det medföra att man går miste om upphovsrättsersättning.

Avtalslicenser är en av metoderna för att hantera upphovsrätten. Detta innebär att en användare, i regel en distributör, får en generell rätt att inom ett visst område använda upphovsrättsligt skyddade verk/prestationer, till exempel SVT:s Öppna arkiv. Detta sker genom avtal som träffas mellan användare och en organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän eller utövande konstnärer. På uppdrag av Teaterförbundet och andra förbund

Det är genom Teaterförbundets kollektivavtal som upphovsmän och utövande konstnärer garanteras rätt till ersättning om deras verk/prestation används, för privatkopiering och olika former av avtalslicenser.

sköts förhandlingarna om avtalslicenser av Copyswede. Men också ersättningen för avtalslicenserna bygger på att rättigheterna finns reglerade i Teaterförbundets kollektivavtal.

Teaterförbundet arbetar ständigt med att utveckla och anpassa avtalen till de nya förutsättningar som digitaliseringen skapar. Senast genom avtal om villkoren för scenproduktioner som distribueras via e-bio och internet.

UPPHOVSRÄTTEN PÅ NÄTET

Internet och fildelningstekniken innebär fantastiska möjligheter att sprida kultur mellan människor. Samtidigt medför illegala former av fildelning att kulturskaparna ofta går miste om ersättningen för sitt arbete, när deras verk används utan att de får betalt. Att kunna ta betalt för sitt arbete är en förutsättning för att människor även i framtiden ska kunna ta del av kulturell mångfald, nyskapande och kvalitet.

Teaterförbundet arbetar för att ta tillvara de positiva möjligheter som digitaliseringen och internet skapar. Vi har all anledning att vilja öka tillgängligheten. Det ska vara enkelt och ekonomiskt överkomligt för den som vill ta del av film, musik och annan kultur, samtidigt som den enskilde kulturskaparen ska få rimlig ersättning för sitt arbete. Därför vill vi se nya moderna tjänster på nätet som bygger på avtal och licenser, exempelvis lagliga streamingtjänster.

Teaterförbundet ingår, tillsammans med ett tjugotal andra organisationer som företräder upphovsmän och utövande konstnärer, i nätverket **Kulturskaparna**. Nätverket ska vara en samlad kraft för de yrkesverksamma kulturskaparna vars röst ofta saknas i den offentliga debatten om kulturens villkor på internet. Läs mer på www.kulturskaparna.com.

Därför vill vi se nya moderna tjänster på nätet som bygger på avtal och licenser, exempelvis lagliga streamingtjänster.

TEATERFÖRBUNDETS RÄTTIGHETSBOLAG

Teaterförbundets arbete på upphovsrättsområdet sker till stor del genom Teaterförbundets Rättighetsbolag, Tromb, och även genom de upphovsrättsliga samarbetsorganisationerna Copyswede och SAMI.

Rättighetsbolaget bildades 1995 för att förstärka Teaterförbundets möjlighet att tillvarata upphovsmäns och utövares intressen inom Teaterförbundets område. Syftet var att få en samlad service för medlemmarna med inkassering och fördelning av ersättningar. Men också för att ge ett starkare skydd för medlemmarnas upphovsrätt.

De upphovsrättsligt grundade ersättningarna står för en växande andel av medlemmarnas försörjning. Varje år betalas 60 - 70 miljoner kronor ut till rättighetshavare på Teaterförbundets område. Merparten kanaliseras genom Rättighetsbolaget men en del betalas ut direkt till de medverkande av till exempel SVT och SR.

I diagrammet ser du var pengarna som betalas ut i upphovsrättsersättning kommer ifrån. Den största posten har sin grund i Teaterförbundets kollektivavtal på film- och tv-området. Andra stora poster är privatkopieringsersättning och kabelspridning som inkasseras genom Copyswede, men som betalas ut av Rättighetsbolaget. Mer information om Rättighetsbolaget och hur pengarna samlas in och fördelas finns på www.teaterforbundet.se.

UPPHOVSRÄTTSSÄTTNINGAR 2012	
Reprisersättningen med mera	27,7 miljoner kr
Andra kollektivavtalade ersättningar	21,2 miljoner kr
Vidaresändning av tv-program i kabel	10,2 miljoner kr
Privatkopiering	5,1 miljoner kr
Tv-sändningar i offentliga miljöer	1 miljon kr
TOTALT	67,2 miljoner kr

HÄRIFRÅN KOMMER UPPHOVSRÄTTSSÄTTNINGARNA

Läs mer om upphovsrätt i boken
När Var Hur? Teaterförbundets guide till upphovsrätten

Boken finns att ladda ner på www.teaterforbundet.se.
Den kan även beställas i tryckt form.

KONTAKTA TEATERFÖRBUNDET

Kaplansbacken 2A (besöksadress)

Box 12710

112 94 Stockholm

08 - 441 13 00

info@teaterforbundet.se

www.teaterforbundet.se

 facebook.com/Teaterforbundet

 twitter.com/Teaterforbundet

Teaterförbundet
/ för scen och film